

7. Матвеева Т.Д. Неправительственные организации в становлении и развитии гражданского общества / Т.Д. Матвеева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nepravitelstvennye-organizatsii-v-stanovlenii-i-razvitiit-gr...> (дата обращения: 18.05.2013).
8. Матвеева Т. М. Международная защита прав человека неправительственными организациями в России и Европе / Т.Д. Матвеева // Российская и европейская правозащитные системы: соотношение и проблемы гармонизации: Сборник статей / Под ред. В.М. Баранова. - Нижний Новгород. - 2003. - С. 585.
9. Полиция и неправительственные организации. СПб., 2006. С. 23-24.
10. Матвеева Т.Д. Неправительственные организации в становлении и развитии гражданского общества / Т.Д. Матвеева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nepravitelstvennye-organizatsii-v-stanovlenii-i-razvitiit-gr...> (дата обращения: 18.05.2013).

A. Malko, W. Ponomarenkov

GOVERNMENTAL HUMAN RIGHTS ORGANIZATION IN THE SYSTEM SUBJECTS GRAZHDANSKOGO SOCIETY

In the article discusses the formation of human rights policy, the form of the human rights policy, the relationship between law-enforcement and advocacy center, the concept of human rights policy.

It is proposed to raise the human rights activities on the level of human rights policy that will only enhance the quality and effectiveness of the protection of individual rights in contemporary Russia and ensure the development of civil society.

Need to develop mechanisms for NGO reports to the community and the citizens whose rights are protected by them. Must publish reports on their human rights activities and the results of its financial audit, which will serve as the transparency of their activities and raise public authority.

Authors offer to determine the development of advocacy and improvement of legislation in the field of human rights and freedoms; to determine the law status of non-governmental human rights organizations as part of the national system of protection of human rights and freedoms, to determine the direction of improving the efficiency of interaction between state and non-governmental human rights organizations in the protection of the rights and freedoms rights and much more.

To this must be developed concept of human rights non-governmental organizations as part of civil society.

Keywords: *human rights policy, human rights, the form of the human rights policy, a non-governmental human rights organization.*

УДК 340.11(045)

О. М. Ноздрин

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ПОЗИТИВНА СКЛАДОВА ПРАВОВОГО ЖИТТЯ

Актуальність освітленого в статті дослідження забезпечується проблемними питаннями розуміння сутності понять «правова культура» і «правове життя», співвідношенням між собою а також визначенням їх місця в категоріальному апараті юридичної науки.

Оскільки самостійним предметом дослідження є правова культура в цілому, а не право чи культура то переважно говорити про синтез даних компонентів і виникненні нової специфічної дефініції в рамках загальної культури

Завдяки безпосередньому зв'язку з державою, законодавством, політикою, правовій культурі притаманні специфічні властивості, що роблять її одним з головних чинників суспільного життя і які відрізняють її від інших видів культури

При дослідженні правової культури, доцільно використання антропологічного й аксіологічного підходів. При першому правова культура постає системою прогресивних досягнень, накопичених людством у сфері правосвідомості, законності, джерел права, юридичної практики, що сприяють розвитку суспільства і особистості. Правова культура гуманістична, тому що вона створюється людиною для його блага. Тому і не включаються до її зміст такі реалії правового життя, як правопорушення, правовий нігілізм, формалізм, маргінальність, юридичні помилки та ін. Аксіологічний підхід дозволяє відносити до культури не всю людську діяльність та її результати, а тільки ту, що є благо, визначеної цінністю для індивідів і суспільства. У цьому аспекті правова культура являє сукупність правових цінностей, створених людством, що відображають прогресивно - правовий розвиток суспільства. Правова культура передбачає наявність правових цінностей, без яких вона неможлива. Ірраціональним буде включення до складу правової культури того, що буде перешкоджати і суперечити її функціям, завданням, цілям і напрямкам розвитку.

Спільним для структури правової культури суспільства і правової культури особистості є правосвідомість, яке є стрижнем, ядром правової культури, і ґрунтується на таких фундаментальних принципах і цінностях як право, свобода, рівність, справедливість, права людини.

Правові деформації властиві саме правового життя, а не правовій культурі.

Поняття цінності виражає, сутнісну сторону правової культури. Правова культура - якісний стан правового життя, її позитивна складова. Тому в правову культуру не можуть бути включені правопорушення та інші негативні юридичні явища, стани і процеси, які виступають регресивними факторами, які перешкоджають нормальному розвитку особистості і суспільства. Для цього пропонується закріплення в категоріальному апараті юриспруденції категорії «правове життя», яка дає можливість увібрати в себе як саму правову культуру, так і те, що залишається за її межами.

Ключові слова: *правова культура, правове життя, правові категорії, правовий нігілізм, правосвідомість.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем правової науки, що має методологічне значення, є проблема визначення понять. Поняття відображають процеси, явища, предмети матеріального світу у свідомості людини. Однакове розуміння юридичних термінів, як у внутрідержавному, так і в міжнародному праві, є важливим аспектом здійснення правового регулювання.

Отриманий в процесі дослідження матеріал, пов'язаний з визначенням понять «правова культура» і «правове життя», свідчить про складність і багатогранність цих феноменів. До теперішнього часу, так і не вироблено їхнього єдиного розуміння. Цим підкреслюється важливість зосередження уваги на зазначених правових категоріях. Актуальність їх дослідження забезпечується проблемними питаннями розуміння сутності цих понять, співвідношенням між собою, а також визначенням їх місця в категоріальному апараті юриспруденції.

Культура та право походять ще з далекої давнини. Минуло багато сторіч доти, доки людство прийшло до усвідомлення факту свого існування в певній «духовній системі координат», що є результатом історичного розвитку суспільства. Саме цим, на наш погляд, можна тільки пояснити причину того, чому явище і термін, що його означає, мають настільки значний розрив у часі. Те й інше поняття відрізняють широта й багатоаспектність змісту, що обумовлює можливість безлічі їх визначень.

В умовах становлення правової держави, величезного значення набуває правова культура, яка є однією з категорій загальнолюдських цінностей, найважливішим результатом гуманістичних досягнень людства, невід'ємним компонентом цивілізованої держави.

Правове життя суспільства часто отожднюється із правовою культурою. Дійсно, обидва явища мають багато спільного. Однак важко погодитися з тим, що правова культура «дозволяє охопити й оцінити правове життя в цілому та основні сфери його діяльності» [1, с. 11; 2, с. 251]. Правова культура – більш вузьке поняття, яке позначає собою лише досконале, позитивне в правовому бутті, виступає складовою частиною категорії «правове життя», що включає в себе як досконалі, так і недосконалі, як позитивні, так і негативні правові явища й процеси.

Метою цієї наукової статті є аналіз понять правового життя та правової культури, їх зв'язок між собою та співвідношення, формулювання власної правової позиції з цього приводу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим підґрунтям у процесі нашого дослідження стали роботи провідних вітчизняних та російських вчених, таких як О. Р. Ратінова, С. С. Алексеева, А. Б. Венгерова, В. М. Межуєва, М. Ф. Орзіха, В. С. Нерсисянца, М. І. Магузова, Ю. М. Оборотова, В. П. Сальнікова, В. В. Дудченко, А. Ф. Крижановського, К. М. Вітмана, О. Ф. Скакун, Н. М. Крестовської, М. М. Вопленко, І. Д. Невважая, О. В. Малько, С. М. Скуріхіна, В. М. Субботіна, Р. С. Притченко, О. В. Зайчука, В. М. Баранова, А. С. Карміна, А. В. Якушева, В. М. Сиріх, В. В. Трофімова та багатьох інших авторів. Цікавим залишається той факт, що серед науковців немає єдиної точки зору, щодо співвідношення дефініцій «правове життя» та «правова культура».

Викладення основного матеріалу. У силу розвитку суспільних відносин, поняття не можуть бути застиглими, незмінними догмами, дієвими за всіх часів і умов. Безумовно, в міру розвитку науки, динаміки виникаючих у суспільстві процесів, змінюється і зміст даних понять, вони наповнюються новим змістом, набувають нових рис та особливостей.

Багато авторів указують на ту обставину, що поняття «культура» у таких науках, як філософія, соціологія, культурологія, юриспруденція, характеризується багатозначністю, невизначеністю, розмитістю основних рис та елементів [3]. Навряд можна знайти інше поняття з таким розмаїттям відтінків змісту, як культура, число визначень якого обчислюється сотнями.

Вже у самому терміні «правова культура» міститься вказівка на наявність двох сторін – права і культури. Зазначена обставина обумовлює різні інтерпретації щодо їх співвідношення і те, що дослідники споконвічно вкладають різний зміст у ці вихідні поняття. У філософській і юридичній літературі провідним елементом зазвичай виділяється або право, або культура. Для кожного із вказаних тлумачень є певні підстави залежно від того, у рамках яких дисциплінарних підходів і в яких цілях

обирається провідний аспект. Але якщо самостійним предметом дослідження стає сама правова культура, то, на наш погляд, переважніше говорити про синтез даних компонентів і виникнення нової специфічної дефініції в рамках загальної культури. Кожна сфера досліджень визначає культуру по своєму, виділяючи саму значну, істотну для даної сфери досліджень, характеристику [4, с. 63].

Не вдаючись у подробиці дискусії про поняття культури взагалі, обмежимося загальною юридичним її розумінням, як сукупності матеріальних і духовних цінностей, накопичених людством, включаючи й спосіб передачі від покоління до покоління, що позначають ступінь та рівень прогресивного розвитку суспільства.

Як правовий феномен правова культура має свою яскраво виражену цільову спрямованість. Разом з тим вона не співпадає з жодним іншим видом культури, утворюючи своєрідне, унікальне сполучення як матеріальних, так і духовних компонентів. Завдяки безпосередньому зв'язку з державою, законодавством, політикою, правовій культурі притаманні специфічні властивості, що роблять її одним з головних факторів суспільного життя та відрізняють її від інших видів культури.

Однак вважають, що будь-яка культура містить у собі, крім позитивних, ще й негативні, небажані прояви активності людини [5, с. 13]. Така позиція є досить розповсюдженою в культурології і має велику кількість послідовників. Так, правова культура, на їх думку, повинна відповідати загальній парадигмі культури й у цьому зв'язку включати як складову — негативну правову культуру. Потрібно сказати, що прояви негативної правової культури вже наведені в деяких сучасних загальнотеоретичних юридичних дослідженнях. Л. І. Спірідонов відзначає, що «інституціалізуються, а отже, і нормуються будь-які види людської діяльності, перетворюючись у частину культури незалежно від того, позитивну або негативну роль вони відіграють у суспільстві» [6, с. 121]. На думку В. С. Нерсисянца, «правова культура, як і будь-який інший різновид культури, піддається якісним оцінкам». Він виділяє її високий, середній і низький рівні [7, с. 408]. М. Б. Смоленський, аналізуючи сучасні вияви правового нігілізму та правового ідеалізму, виділяє деформовану правову культуру [8, с. 79]. Про існування негативної правової культури говориться в підручнику з теорії держави і права за редакцією М. М. Расолова та ін. [9, с. 406]. С. М. Скуріхін, погоджуючись з думкою І. Д. Невважая, який розглядає правовий нігілізм і правовий ідеалізм як невід'ємні складові правової культури, вважає, що слід говорити про недостатню, низьку, неповноцінну, деформовану, негативну правову культуру, але ніяк не про її відсутність, тим самим підтверджуючи ідею про її негативні вияви [10, с. 89-93].

Деякі автори ототожнюють правову культуру з «усією правовою надбудовою суспільства» [11, с. 406] або з правовою системою. Прикладом такого ототожнення може бути розуміння правової культури як системи «упредметнених та ідеальних елементів, що відносяться до сфери дії права та їх відображенню у свідомості й поведінці людей». «Чи ледве вірно, – пише В. С. Нерсисянц, – що правова культура позначає лише досконале, позитивне в правовому бутті. Адже правова культура може бути високою і низькою, досконалою й не дуже і т.д.» [12, с. 66].

Так, дійсно правова культура є складовою, але досить специфічною частиною культури суспільства. Вона складається з досягнень усіх поколінь в області правової діяльності. Однак це не означає, що всі результати правової культури минулих епох включаються в правову культуру суспільства. Тільки прогресивні та демократичні її елементи можуть служити людям, що живуть у громадянському суспільстві. Виникає питання: чи можна всі вияви правового життя відносити до правової культури? На наш погляд, не можна. Злочини, правопорушення, правовий нігілізм та інші негативні вияви є складовою правового життя, але ніяк не входять до правової культури. До правової культури можна відносити лише позитивні правові явища, що спробуємо довести наступним, тим паче, що підхід до розгляду правової культури, як виключно позитивного феномена обрало також чимало провідних науковців.

Так, на думку видатного теоретика права С. С. Алексєєва, правова культура розглядається як загальний стан «юридичних справ» у суспільстві: від стану законодавства, положення і якості роботи всіх правоохоронних органів до рівня правосвідомості всього населення країни. У правовій культурі виражений рівень розвитку права й правосвідомості, їх місце в житті суспільства, характер засвоєння правових цінностей, їх реалізація на практиці, здійснення вимоги верховенства права. Головне в правовій культурі – розвинена правова система, гідне місце права в житті суспільства [13, с. 51].

Багато фахівців при розгляді правової культури підкреслюють її ціннісний аспект. У навчальному посібнику під редакцією В. В. Копейчикова правова культура представлена як синтез правових цінностей, які відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу та переводять у правовий стан свободу особи, як найважливішу соціальну цінність [14, с. 140].

Одержало поширення розмежування правової культури в широкому й вузькому змісті. Правова культура в широкому змісті представляє собою правову культуру суспільства, яка охоплює всі правові цінності, у тому числі закони, законодавчу техніку, правову науку, юридичну освіту, юридичну практику та правопорядок. Під правовою культурою у вузькому змісті розуміється культура окремої особи, що включає певний рівень правосвідомості, якісного оволодіння вміннями й навичками правомірної

поведінки [15, с. 99].

Правова культура вбачається сукупністю всіх позитивних компонентів правової діяльності в її реальному функціонуванні, втілює досягнення правової думки, юридичної техніки та практики. Її елементами виступають обставини, що формують позитивну правову реальність. Вона немислима без урахування всього позитивного з минулого досвіду та без перспективного значення її функціонування в теперішній час [16, с. 115].

На думку М. Я. Соколова, правова культура – це явище, у зміст якого не можуть бути включені відхилення в діяльності та поведінці, від вимог правових норм. Він протиставляє правовий нігілізм і правовий ідеалізм правовій культурі [17, с. 389].

В. А. Мішенін розглядає правовий нігілізм і правовий ідеалізм, як крайні вияви правової культури, однак робить висновок про відсутність у цьому випадку правової культури [18, с. 26], а Г. Костакі вважає їх антиподами правової культури [19, с. 7].

Поняття «правова культура суспільства», О. Ф. Скакун визначає як систему цінностей, досягнутих людством у сфері права, що належить до правової реальності даного суспільства та характеризує рівень його правового прогресу [20, с. 742]. У свою чергу, рівень правового прогресу суспільства характеризується високим рівнем правосвідомості, активністю суб'єктів права в правовій сфері, реальністю прав і свобод громадян, якісними законами, юридичною освітою й т.д.

Як відзначає А. Б. Венгеров, «правова культура – багатозначна характеристика однієї з найважливіших сторін життя суспільства», і визначає її як більш високоємну форму правосвідомості [21, с. 571].

На думку А. В. Якушева, «правова культура – це якість правового життя суспільства і ступінь гарантованості державою й суспільством прав і свобод людини, а також знання, розуміння й дотримання права кожним окремим членом суспільства» [22, с. 161].

В.М. Сирих охоплює поняттям правова культура правовий режим, що забезпечує належний рівень законності, неухильну реалізацію прав і свобод людини, інших осіб, взаємну відповідальність держави й особистості [23, с. 143].

Як уявляється, правову культуру складає «певний рівень правового мислення й почуттів сприйняття правової дійсності», а також «належний ступінь знання населенням законів і високий рівень поваги норм права, їх авторитету». Таким чином тут можна виділити: а) об'єктивний рівень – наявність правової дійсності; б) суб'єктивний рівень – наявність суб'єкта, що її осмислює; в) інтелектуальний рівень – сам процес осмислення суб'єктом правової дійсності; г) компетентний рівень – володіння суб'єктом відповідними знаннями в сфері права; д) етичний рівень – наявність у суб'єкта поваги до права. Сукупність та взаємодія зазначених рівнів, по-перше, не тільки складає відповідну систему координат правової культури, але й містить відповідний «запускаючий» механізм для її формування, функціонування та продукування.

Під правовою культурою, слід розуміти обумовлений всім соціальним, духовним, політичним і економічним ладом якісний стан правового життя суспільства, що виражається в досягнутому рівні розвитку правової діяльності, юридичних актів, правосвідомості й у цілому – в рівні правового розвитку суб'єкта (людини, різних груп, суспільства в цілому), а також ступеня гарантованості державою й громадянським суспільством свобод і прав людини [24, с. 333].

Поняття «правова культура» виступає як оцінка правового життя суспільства, з її допомогою відбувається порівняння з правовими зразками, ідеалами й цінностями.

Правова культура, за В. М. Субботіним, характеризується як різновид загальної культури, що складається з духовних і матеріальних цінностей, які належать до правової дійсності, до неї входить лише те, що є в правових явищах прогресивного, соціально корисного і цінного, є не лише результатом, а й способом діяльності (духовна правова культура – це спосіб мислення, норми і стандарти поведінки) [25, 297].

Поняття «правової культури» розкривається Ю. А. Ведерніковим як система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи, інші соціальні цінності (об'єктивне і суб'єктивне право, правові принципи, правомірну поведінку, законність та правопорядок). Правова культура особи – це властивість, що характеризується загальною повагою до права, достатнім знанням змісту його норм і вмінням їх реалізувати [26, с. 198].

Під правовою культурою Р. С. Притченко розуміє ступінь розвитку правового життя суспільства, де досягнутий певний рівень якості юридичних актів, правотворчої і правозастосовної діяльності, розвитку особи і її правосвідомості, можливості суб'єкта реалізувати свої законні права і свободи та здатності захистити їх у разі порушення, а також належного рівня взаємної чистоти відносин і громадянина і держави [27, с. 349].

Щодо правової культури О. В. Зайчук висловлює думку, що вона є однією із форм прояву правосвідомості, змістом якої є сукупність знань про право; охоплює матеріальну і духовну сторони буття суспільства, і як явище, соціальне відображає якісний стан правового життя суспільства на

кожному етапі його розвитку [28, с. 553].

На наш погляд, при дослідження правової культури, доцільним є використання антропологічного й аксіологічного підходів. При першому, правова культура постає системою прогресивних досягнень, накопичених людством у сфері правосвідомості, законності, джерел права, юридичної практики, що сприяють розвитку суспільства й особистості. Правова культура гуманістична, тому що вона створюється людиною для його блага. Тому й не включаються в її зміст такі реалії правового життя, як правопорушення, правовий нігілізм, формалізм, маргінальність, юридичні помилки та ін. Аксіологічний підхід дозволяє відносити до культури не всю людську діяльність і її результати, а тільки ті, що є благом, певною цінністю для індивідів та суспільства. У цьому аспекті правова культура представляє сукупність правових цінностей, створених людством, які відображають прогресивно-правовий розвиток суспільства. Правова культура передбачає наявність правових цінностей, без яких вона неможлива. Під цінностями, в науковій літературі, звичайно прийнято розуміти предмети, явища та їх властивості, які потрібні (необхідні, корисні, приємні та ін.) людям як засіб задоволення їх потреб та інтересів, а також ідеї як норми, мети або ідеалу. Причому філософи правильно відзначають, що «цінність – це не будь-яка значимість явища, а його позитивна значимість. Крім того, ця значимість визначає своїм джерелом людину, її корінні цілі й ідеали» [29, с. 288].

Слід зазначити що під функціями правової культури розуміють відносно відособлені напрямки позитивного її впливу на свідомість і поведінку (діяльність) людей, їх колективів і організацій, усі сфери суспільного й особистого життя, у яких проявляється система юридичних цінностей, що визначає ступінь стійкості й гарантованості, упорядкованості й керованості суспільних відносин. У функціях відкривається сутність явища, його соціальна роль. Кожна з функцій допускає не будь-який, а лише позитивний, прогресивний, творчо-перетворюючий вплив правової культури на суспільні відносини [30, 6]. Функції – це завжди цілеспрямований вплив, оскільки вони безпосередньо пов'язані із задачами та цілями.

З погляду М. Ф. Орзіха, одна з основних задач правової культури – формування конституційної культури народу, відношення до Конституції на макро- і мікрорівнях соціуму, як до Основного Закону держави і суспільства, акту вищою юридичною силою прямої дії [31, с. 190].

Фахівець з теорії права Ю. М. Оборотов, виділяє конструктивні і тупикові напрями в динаміці правової культури. При цьому правова культура містить у собі мету, засоби й умови. Найбільш консервативний рівень цілей, він менше інших піддається змінам. У загальноісторичному плані ціль міняється під тиском інших елементів культури. Більш рухливі засоби культури. Однак найбільше відкриті для інновацій умови культури [32, с. 83].

З огляду на зазначене, чи раціональним буде включення до складу правової культури такого, що буде перешкоджати та суперечити її функціям, задачам, цілям та напрямам розвитку.

Правомірна поведінка, схвалювана суспільством, має прогресивне, корисне для нього й індивіда значення, насамперед тому, що самі правові норми відображають і закріплюють оптимальні форми людської активності у соціально-політичному житті, побуті та інших сферах. Вищим проявом правової поведінки особистості виступає його правова активність, що припускає усвідомлений рух особи до права. Правова активність не тільки базується на правосвідомості, але й залежить від неї.

Важливо акцентувати увагу на тому, що загальним для структури правової культури суспільства й правової культури особи є правосвідомість, яка є стрижнем, ядром правової культури, й ґрунтується на таких фундаментальних принципах і цінностях, як право, воля, рівність, справедливість, права людини. Для правосвідомості характерні правова поінформованість населення, повага до права й закону, наявність стійких установок на правомірну поведінку.

Тепер звернемося до правового нігілізму, який є одним з основних негативних явищ, за включення якого в правову культуру вченими ведуться дебати. Правовий нігілізм – суть деформація правосвідомості. Підкреслимо, що не звичайна, нормальна правосвідомість із її поділом на рівні та види, а саме деформована – перевернуто уявлення про цінність права. Для якої характерно негативне відношення до права, закону й правовим формам організації суспільних відносин. Так, інтеграційний, або комунікативний підхід до правового нігілізму, дає змогу визначити його як теорію та практику заперечення права як позитивно-ціннісного явища. У цьому розумінні правовий нігілізм виступає як антипод правової культури, яка включає тільки прогресивні, соціально-корисні та цінні правові явища, що є передумовою духовного розвитку людини й суспільства в цілому. Крім того, низький рівень правової культури не обов'язково й не завжди є причиною появи правового нігілізму, оскільки останній є продуктом дії багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів, таких як кризовий стан суспільства, відсутність справжньої демократії, історичні традиції і т.д.

Наявність напрямків і цілей у правовій культурі, її ціннісне значення, свідчать про те, що вона не стоїть на місці, а розвивається й рухається, щось припускаючи, на щось розраховуючи в майбутньому. Цілком природно, що не вся ця «правова перспектива» буде реалізована та сформована в майбутньому, але те що вона закладається сьогодні не піддається сумніву. Так хіба ці цілі та напрямки правової

культури пов'язані із правовим нігілізмом чи іншими негативними явищами, хіба останні їх частина? Нам представляється, що ні. Підсумовуючи, можна зробити наступне припущення, що правові деформації властиві саме правовому життю, але ніяк не правовій культурі.

Аналіз підходів до правової культури наочно демонструє складність і багатогранність досліджуваного феномена, робить очевидним необхідність глибокої розробки аксіологічних, ціннісних аспектів правової культури.

Правова культура – неодмінний елемент демократичного суспільства, складова правової держави. Сваюла й безправ'я, масове порушення прав особи, заперечення самої необхідності й цінності права не поєднуються з правовою культурою. Особливо актуальна ця проблема для вітчизняного права й держави, що виводить виховання правової культури громадян у розряд найважливішої умови досягнення правової стабільності та правопорядку в Україні.

Таким чином, правова культура – це сукупність усіх правових цінностей, що утворюють продуктивно-позитивний шар у правовому житті окремих людей, соціальних груп і суспільства в цілому, де під цінностями розуміються тільки позитивні, прогресивні явища й процеси. Поняття цінності виражає, таким чином, сутнісну сторону правової культури. Правова культура – якісний стан правового життя, його позитивна складова. Тому в правову культуру не можуть бути включені правопорушення й інші негативні юридичні явища, становища і процеси, які виступають регресивними факторами, що перешкоджають нормальному розвитку особи та суспільства. Для цього пропонується закріплення в категоріальному апараті юриспруденції категорії «правове життя», яка дає змогу увібрати в себе як саму правову культуру, так і те що залишається поза її межами.

Список використаної літератури

1. Правовая культура в России на рубеже веков / Под ред. Н.Н. Вопленко. – Волгоград, 2001. – С.11.
2. Общая теория права и государства / Под ред. В.В. Лазарева. 3-е изд. – М., 1999. – С.251.
3. Багдасарьян Н.Г. Культурология / Н. Г. Багдасарьян. – М.: Высшая школа, 1998. – С.121.
4. Вітман К. Взаємодія культури та законодавства: деякі теоретичні проблеми / К. Вітман, В. Дудченко // Право та культура: теорія і практика: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 1997. – С. 63.
5. Кармин А.Е., Новикова Е.С. Культурология / А.Е. Кармин, Е.С. Новикова. – СПб.: Питер, 2004. – С.13.
6. Спиридонов Л. И. Теория государства и права / Л. И. Спиридонов. – М., 1996. – С.121.
7. Проблемы общей теории права и государства / Под ред. В. С. Нерсесянца. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – С.408.
8. Смоленский М. Б. Право и правовая культура как базовая ценность гражданского общества / М.Б. Смоленский // Журнал российского права. – 2004. – № 11. – С.79.
9. Теория государства и права / Под ред. М. М. Рассолова, В. О. Скипа, Б. С. Эбзеева. – М.: ЮНИТИ ДАНА; – Закон і право, 2000. – С.406.
10. Скуріхін С.М. Правова культура та правове життя / С. М. Скуріхін // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – 2005. – Вип. 25. – С.89-93.
11. Проблемы общей теории права и государства / Под ред. В. С. Нерсесянца. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – С.406
12. Нерсесянц В.С. Право и культура / В.С. Нерсесянц, Г.И. Муромцев, Г. И. Мальцев, Е.А. Лукашева, Н.В. Варламова, В.В. Лапаева, Н.С. Соколова. – М.: Ун-т Дружбы народов, 2002. – С. 66.
13. Алексеев С.С. Право: азбука - теория - философия: Опыт комплексного исследования / С.С Алексеев. – М.: Статут, 1999. – С.51.
14. Загальна теорія держави та права / За ред. Копейчикова В.В. – К.: Юрінком, 1997. – С.140.
15. Назаренко Г.В. Теория государства и права / Г. В. Назаренко. – М.: Ось-89, 1998. – С.99.
16. Вітман К.М. Правова культура як засіб правового впливу / К. М. Вітман, В. В. Дудченко // Правова культура і підприємництво. – 1999. – С.115.
17. Соколов Н. Я. О понятии правовой культуры / Н. Я. Соколов // LEX RUSSICA (Научные труды МГЮА). – 2004. – № 2. – С. 389.
18. Мишенин В. А. Значение правового воспитания для формирования правовой культуры / В.А. Мишенин // Закон и армия. – 2004. – № 8. – С. 26.
19. Костаки Г. Правовая культура общества и ее основные элементы / Г. Костаки, С. Злобин // Закон и жизнь. – 2003. – № 12. – С.7.
20. Скакун О.Ф. Теорія держави й права / О. Ф. Скакун. – Х.: Еспада, 2005. – С. 742.
21. Венгеров А.Б. Теория государства и права / А. Б. Венгеров. – М.: Омега-Л, 2004. – С. 571.
22. Якушев А.В. Теория государства и права / А. В. Якушев. – М.: ПРИОР, 2000. – С. 161.
23. Сырых В.М. Теория государства и права / В. М. Сырых. – М.: Юстицинформ, 2004. – С.143.
24. Теория государства и права / Под ред. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова. – М.: НОРМА- ИНФРА-М, 1998. – С.333.

25. Теорія держави і права : навч. посіб. / В.М. Субботін, О.В. Філонов, Л.М. Князькова [та ін.]. – К.: Знання, 2005. – С.297.
26. Ведерніков Ю.А. Теорія держави і права : навч. посіб. / Ю. А. Ведерніков, В. С. Грекул. – К.: Центр навчальної літератури, 2005 – С.198.
27. Теорія держави і права: підруч. / А. С. Васильєв, І. В. Борщевський, В.В. Іванов [та ін.]. – Х. : Одіссей, 2007. – С.349.
28. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. - 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С.553.
29. Алексеев П.В., Панин А.В. Філософія / П.В. Алексеев, А.В. Панин. – М.: Проспект, 1997. – С. 288.
30. Петручак Л.А. Функції правової культури / Л. А. Петручак // Право й держава: теорія й практика : Науково-практичний і інформаційно-аналітичний щомісячник. – 2009. – № 9. – С.6
31. Орзіх М.Ф. Правова культура в системі сучасного конституціоналізму / М. Ф. Орзіх // Право та культура: теорія і практика: Матер. міжнар. наук. - практ. конф. – Київ, 1997. – С.190.
32. Оборотов Ю.М. Динаміка правової культури / Ю. М. Оборотов //Актуальні проблеми політики : Зб. наук. праць. 1998-1999. – Вип. 6-7. – С.83.

O. Nozdryn

LEGAL CULTURE AS A POSITIVE ASPECT OF THE LEGAL LIFE

The relevance illuminated in a research article provided understanding of the issues of concern the concepts of «legal culture» and «legal life», the relation between them, as well as the determination of their place in the categorical apparatus of jurisprudence.

As an independent subject of study is the legal culture as a whole, not a right or culture is preferable to speak about the synthesis of these components and the emergence of a new specific definitions in the general culture.

With its close ties with the state, law, policy, legal culture inherent in the specific properties that make it one of the most important factors of social life and distinguish it from other types of culture.

When the study of legal culture, it is advisable to use anthropological and axiological approaches. At first, the legal system, culture appears progressive achievements accumulated by mankind in the field of justice, rule of law, sources of law, legal practice, contributing to the development of society and the individual. Legal humanistic culture, because it is created by man for his benefit. And therefore are not included in the content such legal realities of life, as an offense, legal nihilism, formalism, marginality, legal errors and other axiological approach allows for the culture not all human activity and its results, but only that which is good, some value for individuals and society. In this aspect of legal culture is a set of legal values created by mankind, reflecting the progressive development of the law society. Legal culture presupposes the existence of legal values, without which it is impossible.

Irrational is the inclusion of the legal culture that will prevent conflict and its functions, tasks, goals and directions of development.

A common feature of the structure of the legal culture of the society and legal culture of the individual is a sense of justice, which is the core, the core of the legal culture, and is based on the fundamental principles and values as the right to freedom, equality, justice, human rights.

Legal deformation characteristic is legal life, not a legal culture

The concept of value expresses the essential aspects of legal culture. Legal culture - a qualitative state of the legal life of its positive component. Therefore, the legal culture can not be included offense and the other negative legal phenomena, states and processes that are the regressive factors that prevent the normal development of the individual and society. For this purpose the consolidation in the categorical apparatus of law category of «legal life», which makes it possible to incorporate itself as a legal culture, and what is beyond.

Keywords: *legal culture, legal life as legal categories, legal nihilism, sense of justice.*

УДК 342.53(477)«16/17»(045)

В. Н. Пагlačук

РОЛЬ СТАРШИНСЬКИХ РАД У КАДРОВІЙ ПОЛІТИЦІ ГЕТЬМАНЩИНИ

На підставі аналізу нормативних правових і правозастосовних актів другої половини XVII – XVIII ст. встановлена роль Старшинських рад у формуванні центрального та місцевого апарату управління державою, у виборах гетьмана на різних етапах існування української козацької держави.

Отже, традиційно всі посади в Гетьманській державі вважалися виборними. Козацьку генеральну старшину та полковників обирали на Генеральних радах після обрання гетьмана. Історичні